

Regeringens skrivelse

1997/98:147

Redogörelse för den svenska
krigsmaterielexporten år 1997

Skr.
1997/98:147

—
Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 7 maj 1998

Thage G Peterson

Leif Pagrotsky
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten under år 1997.

Innehållsförteckning

Skr. 1997/98:147

Skrivelse

Den svenska krigsmaterielexporten år 1997

1	Inledning.....	4
2	Krigsmaterielexporten år 1997.....	5
3	Lagen om krigsmateriel.....	6
4	Regeringens riktlinjer för krigsmaterieexport	6
5	Utredning om reglerna för följdleveranser.....	7
6	Nya regler med syfte att förhindra utförsel av reservdelar till krigsmateriel som olovligt förts ut ur landet.....	8
7	Inspektionen för strategiska produkter	8
8	Exportkontrollrådet.....	9
9	Det teknisk-vetenskapliga rådet.....	10
10	Information om krigsmaterieexportpolitiken.....	10
11	FN-registret och annan rapportering om vapenöverföringar	11
12	Wassenaar-arrangemanget och andra exportkontrollarrangemang	12
13	Samarbetet inom EU på exportkontrollområdet.....	13
14	Försvarsindustrin och internationellt samarbete på krigsmaterielområdet.	15
15	Utvecklingen av internationell handel med krigsmateriel.....	16

Bilaga

Svensk krigsmaterielexport år 1997

1	Bakgrund.....	17
2	Beviljade utförseltillstånd.....	17
3	Faktiska leveranser.....	19
4	Geografisk fördelning.....	22
5	Upplåtelse av tillverkningsrätt, samarbete m.m.....	26
6	Militärt inriktad utbildning.....	26
7	Redovisning av ägande i utländska rättssubjekt.....	27
8	De exporterande företagen.....	27
9	Utvecklingen av de krigsmaterielproducerande företagens sysselsättning m.m.	28

Underbilagor

1	Export av och utförseltillstånd för krigsmateriel, 1985-1997.....	29
2	EU:s kriterier för export av krigsmateriel.....	30
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 7 maj 1998.....	31

Den svenska krigsmaterielexporten år 1997

1 Inledning

Det kalla krigets slut har resulterat i en ny omvärld med kraftigt minskade väpnade styrkor och därmed en reducerad internationell vapenhandel. Från år 1990 fram till år 1995 minskade vapenhandeln med omkring hälften. Efter år 1995 har man dock kunnat konstatera en mindre uppgång. Den minskade vapenhandeln liksom minskad inhemsk upphandling har lett till behov av nedskärningar och omstruktureringar av försvarsindustrin. I USA har omvandlingstakten varit hög, medan omstruktureringen i Europa hittills gått ganska långsamt.

För svensk del har sysselsättningen inom försvarsindustrin reducerats kraftigt från knappt 23 000 anställda år 1990 till 14 250 år 1997. Sveriges export av tyngre konventionella vapen under år 1997 uppgick enligt statistik från SIPRI till 1,09 procent av världshandeln motsvarande en trettonde plats i världens samlade legala export av dessa produkter (se kap. 15).

Under år 1997 togs ett antal initiativ i syfte att påskynda omstruktureringsprocessen i Europa. EU-kommissionen lade fram ett meddelande om en unionens strategi för försvarsindustrin (KOM (97) 583).

I december år 1997 uppmanade Tysklands förbundskansler Kohl jämte premiärministrarna Blair i Storbritannien och Jospin i Frankrike den euro-peiska flygindustrin att lägga fram en plan för omstrukturering senast den 31 mars 1998 samtidigt som regeringarna åtog sig att vidta åtgärder med syfte att underlätta omstrukturering.

De utmaningar som försvarsindustrin i Sverige och andra länder står inför bör på sikt, efter genomförd omstruktureringsprocess, kunna resultera i en industri anpassad efter det aktuella efterfrågeläget. Genom ökad samverkan i olika former, som nu håller på att ta form, bör den svenska försvarsindustrin ha goda möjligheter att anpassa sig till de nya förutsättningar som föreligger, samtidigt som den bevarar sin för en alliansfri politik nödvändiga höga kompetens.

Ökad internationell samverkan ökar behovet av mer likartade regler för export. Från brittisk sida har initiativ tagits att harmonisera exportreglerna inom EU och i början av år 1998 lades ett brittisk-franskt förslag fram med främsta syfte att sätta en hög gemensam standard för medlemmarnas exportkontrollpolitik. Det brittisk-franska förslaget till uppförandekod har välkomnats varmt från svensk sida. Det ses som en grund för en mer likartad och mer restriktiv exportkontrollpolitik i Europa även om EU:s medlemsländer även framgent förbehåller sig rätten att ha strängare regler än de gemensamt överenskomna. Samtidigt understryks från svensk sida vikten av ökad öppenhet.

Det är med tillfredsställelse som regeringen noterar att allt fler länder börjar att avge liknande redogörelser för krigsmaterielexporten som den svenska. Senast

var det Nederländerna som producerade en rapport som bygger på vad man kallar den svenska modellen.

2 Krigsmaterielexporten år 1997

Regeringen har varje år sedan 1985 lämnat riksdagen en skrivelse med redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten. Härigenom förses riksdagen med en samlad information om krigsmaterielexporten, samtidigt som underlag ges för en bredare allmän debatt. På grundval av redovisning från de krigsmaterielproducerande företagen har Inspektionen för strategiska produkter, ISP, lämnat underlag i form av statistik till en redogörelse för år 1997 (*se bilaga*).

Utförseln av krigsmateriel under år 1997 ökade med 0,5 procent eller från 3 087 miljoner kronor år 1996 till 3 101 miljoner kronor år 1997. Den totala varuexporten ökade samtidigt med 10,9 procent. Krigsmateriel uppdelas i två kategorier: förstörelsebringande materiel som betecknas som krigsmateriel för strid och icke-förstörelsebringande som kallas övrig krigsmateriel (se vidare kap. 2). Exporten av krigsmateriel för strid minskade med 17,3 procent eller från 1 136 miljoner kronor år 1996 till 939 miljoner kronor år 1997. För övrig krigsmateriel noterades en uppgång i exporten med 10,8 procent motsvarande en ökning från 1 951 miljoner kronor år 1996 till 2 162 miljoner kronor år 1997.

Den svenska utförseln av krigsmateriel motsvarade 0,49 procent av den totala svenska varuexporten år 1997 jämfört med 0,54 procent år 1996.

Under år 1997 har utförseltillstånd beviljats för försäljning av krigsmateriel till ett värde av 5 061 miljoner kronor, varav 2 481 miljoner kronor avser krigsmateriel för strid och 2 580 miljoner kronor övrig krigsmateriel. Flera av tillstånden avser leveranser över flera år. Värdet av beviljade tillstånd ökade med 77,0 procent år 1997 jämfört med år 1996. För krigsmateriel för strid uppgick ökningen till 274,8 procent och för övrig krigsmateriel till 17,4 procent jämfört med år 1996. Som framgår av diagram i underbilaga 1 har värdet av beviljade tillstånd varierat kraftigt under senare år medan värdet av exporten uppvisat mycket små variationer.

3 Lagen om krigsmateriel

Tillverkning och utförelse av krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 1993 och ersatte lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m. och lagen (1988:558) om förbud mot utförelse av krigsmateriel, m.m. med tillhörande förordningar.

Den nuvarande lagen bygger i allt väsentligt på den tidigare lagstiftningen liksom på tidigare praxis. Den innehåller dock förenklingar, förtydliganden och moderniseringar av de bestämmelser som gäller för den samlade kontrollen över tillverkning och tillhandahållande av krigsmateriel samt en vidgning av krigsmaterielbegreppet.

Krigsmateriellagen föreskriver att krigsmateriel inte får tillverkas utan tillstånd. Även all försvarsindustriell utlandssamverkan förutsätter tillstånd. Med utlandssamverkan förstås export eller annat tillhandahållande av krigsmateriel, upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätter, avtal med någon om att gemensamt med denne eller för hans räkning utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av sådan materiel eller om att gemensamt tillverka krigsmateriel med någon i utlandet. Slutligen krävs tillstånd, med vissa undantag, för att bedriva militärt inriktad utbildning.

Krigsmateriel indelas enligt lagen i två kategorier. Vapen och strids-ammunition återfinns inom kategorin krigsmateriel för strid, medan icke förstörelsebringande materiel återfinns inom kategorin övrig krigsmateriel. Bestämmelser om vilken materiel som innefattas i de två kategorierna finns i krigsmaterieförordningen.

4 Regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport

Regeringens riktlinjer uttrycker principer som regeringen lagt fast i sin praxis och som är vägledande vid prövningen i ärenden om tillstånd till krigsmaterielexport enligt lagen och förordningen om krigsmateriel (jfr. prop. 1995/96:31 s. 22). Riktlinjerna tillämpas på alla former av utlandssamverkan som regleras i lagen om krigsmateriel och framgår av prop. 1991/92:174 Lag om krigsmateriel (s. 41) och bet. 1992/93:UU1 Krigsmaterielexport.

Ett övergripande syfte med riktlinjerna är att ge en stabil och generell grund för tillståndsprövningen. En prövning sker dock av varje utförelseärende för sig.

Enligt riktlinjerna bör tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller till annan samverkan med någon i utlandet avseende krigsmateriel, medges endast om sådan utförelse eller samverkan

- bedöms erforderlig för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, samt
- inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Riktlinjerna understryker den vikt som vid den utrikespolitiska bedömningen av varje utförelse skall fästas vid respekten för mänskliga rättigheter i mottagarlandet. Situationen i mottagarlandet vad gäller mänskliga rättigheter skall alltid vägas in även i de fall då det är fråga om utförelse av materiel som i sig inte kan användas för att kränka mänskliga rättigheter.

Breddningen av krigsmaterielbegreppet år 1993 åtföljdes, som tidigare har nämnts, av en indelning av krigsmateriel i två kategorier för vilka, med hänsyn till materielens karaktär av förstörelsebringande respektive icke förstörelsebringande, uppställts delvis olika riktlinjer för utförelse. För kategorin *krigsmateriel för strid* gäller i stort sett samma riktlinjer som tidigare, dvs. att tillstånd till export *inte bör ges* till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, en stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt, en stat som har inre väpnade oroligheter eller en stat där det förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

För utförelse av *övrig krigsmateriel*, som i stor utsträckning omfattar produkter som före år 1993 inte betraktades som krigsmateriel, gäller att utförelse-tillstånd *bör* beviljas till länder som inte befinner sig i väpnad konflikt med någon annan stat, som inte har inre väpnade oroligheter eller där det inte förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

De skilda riktlinjerna för krigsmateriel för strid respektive övrig krigsmateriel innebär att en större länderkrets kan komma i fråga som mottagare av övrig krigsmateriel, dvs. icke förstörelsebringande materiel än för krigsmateriel för strid. Genom utvidgningen av krigsmaterielbegreppet synliggörs och redovisas export som tidigare var oreglerad. Denna export blir nu också föremål för en politisk prövning.

När det gäller följdleveranser sägs bl.a. i riktlinjerna att "tillstånd bör ges till utförelse av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t.ex. av ammunition, som har samband med tidigare utförelse eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd".

5 Utredning om reglerna för följdleveranser

Vid konstitutionsutskottets granskning 1995/96 av ett regeringsärende om tillstånd till viss krigsmaterielexport fann utskottet att utvecklingen av praxis vad gäller följdleveranser behövde undersökas närmare (bet. 1995/95: KU30 s. 90). En sådan granskning genomfördes under 1996/97 års riksmöte. Konstitutionsutskottet fann att "vad utskottet anfört om problem som särskilt har samband med följdleveransbegreppet ger enligt utskottets mening regeringen anledning att överväga och precisera det avsnitt i riktlinjerna som behandlar följdleveranser" (bet. 1996/97: KU25 s. 39 ff). Regeringen beslutade den 25

november 1997 om direktiv för en sådan utredning (dir. 1997:130) och har utsett en utredare. Denne skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 november 1998.

Skr. 1997/98:147

6 Nya regler med syfte att förhindra utförsel av reservdelar till krigsmateriel som olovligt förts ut ur landet

Det har förekommit att innehavare av sådan krigsmateriel som olovligen har förts ut ur Sverige eller som har vidareexporterats i strid mot ett lämnat tillstånd hos svenska leverantörer har efterfrågat reservdelar till sådan krigsmateriel. Någon laglig möjlighet att förhindra en sådan export finns för närvarande inte. Regeringen har därför i prop. 1997/98:68 lagt fram förslag som gör detta möjligt.

I propositionen föreslås att det i lagstiftningen om strategiska produkter införs ett krav på exporttillstånd för produkter som i det enskilda fallet är eller kan vara avsedda att användas som delar eller som komponenter till krigsmateriel som olovligen förts ut ur landet eller som har vidareexporterats i strid mot lämnat tillstånd. Tillståndskravet skall gälla, om Inspektionen för strategiska produkter har informerat exportören om att produkterna är eller kan vara avsedda för ett sådant ändamål.

Vidare föreslås att det införs en skyldighet för exportörer att underrätta Inspektionen för strategiska produkter om en tilltänkt export av produkter som i det enskilda fallet är avsedda att användas som delar eller komponenter till sådan krigsmateriel. Inspektionen skall då avgöra om tillstånd skall krävas för exporten.

7 Inspektionen för strategiska produkter

Den 1 februari 1996 inrättades en ny myndighet för kontroll över krigsmateriel och andra strategiskt känsliga produkter som kan användas för civila och militära ändamål (varor med dubbla användningsområden), Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Inspektionen övertog ansvaret för huvuddelen av de uppgifter som Krigsmaterielinspektionen, KMI, och den enhet inom Utrikesdepartementet som svarade för strategisk exportkontroll hade. ISP har i uppgift att ansvara för tillstånds- och utförselfrågor avseende såväl krigsmateriel som andra strategiska produkter. Myndigheten har skyldighet att lämna över ärenden som har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt till regeringens prövning. ISP har i sitt arbete nära samråd med Utrikesdepartementet och Försvarsdepartementet.

Företagen skall till ISP kvartalsvis redovisa den marknadsföring de bedrivit utomlands. Förutom att fatta beslut i tillståndsärenden granskar ISP de underrättelser som tillverkare av krigsmateriel är skyldiga att lämna senast fyra veckor innan ett anbud lämnas eller ett avtal ingås om export av eller annan utlandssamverkan om krigsmateriel. Slutligen skall de krigsmaterielexporterande företagen rapportera om de leveranser som görs. ISP har löpande kontakter med företagen i dessa frågor.

ISP är självfinansierande. Avgifter, som täcker myndighetens kostnader, tas ut av de tillverkande företagen beräknade på det fakturerade värdet av krigsmateriel och andra strategiska produkter som överstiger 2,5 miljoner kronor per år.

Antalet ärenden avseende utförelse uppgick under år 1997 till 2 235, varav 403 avsåg varor med dubbla användningsområden. Motsvarande tal för 1996 (11 månader) var 1923 resp. 549. Målsättningen för ISP har varit att inkomna utförelseärenden skall slutbehandlas inom en månad, på sikt inom två veckor.

8 Exportkontrollrådet

Enligt 10 kap. 6 § regeringsformen skall regeringen i utrikesärenden av större vikt om möjligt överlägga med Utrikesnämnden före avgörandet. Vissa utförelseärenden som rör krigsmateriel är av sådan art att överläggning med nämnden är påkallad. Det har ansetts önskvärt att prövningen av även andra enskilda utförelseärenden av principiell vikt ges en bredare förankring. Riksdagen beslutade därför år 1984 på grundval av prop. 1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport, att en rådgivande nämnd i krigsmaterielfrågor skulle inrättas. Nämnden ombildades den 1 februari 1996 till Exportkontrollrådet i samband med tillkomsten av ISP. Sammansättningen breddades. I Exportkontrollrådet är numera samtliga riksdagspartier representerade. Rådet har 10 ledamöter.

Exportkontrollrådet sammanträder på kallelse av chefen för ISP, krigsmaterielinspektören, som leder överläggningarna. Vid rådets sammanträden medverkar Utrikesdepartementet med bedömningar av mottagarländer samt Forsvarsdepartementet med bedömningar avseende ärendenas försvarspolitiska betydelse.

Exportkontrollrådet ges tillfälle att ta ställning till alla principiellt viktiga ärenden vid sina månatliga sammanträden. Vidare ges ledamöterna fullständig insyn i handläggningen av krigsmaterielexportärendena genom att samtliga utförelsebeslut för export fortlöpande redovisas. Genom denna procedur säkerställs en parlamentarisk insyn i ISP:s arbete.

Exportkontrollrådet ersätter inte Utrikesnämnden i sådana ärenden som regeringen enligt regeringsformen skall överlägga med Utrikesnämnden om.

9 Det teknisk-vetenskapliga rådet

För att bistå krigsmaterielinspektören med beredningen av ärenden som rör klassificering av krigsmateriel inrättades år 1984 ett särskilt teknisk-vetenskapligt råd med företrädare för institutioner med överblick över teknologins tillämpning på civila respektive militära områden. Under år 1997 höll rådet tre sammanträden. Genom tillskapandet av ISP har det teknisk-vetenskapliga rådets arbetsområde breddats till att även omfatta varor med dubbla användningsområden.

10 Information om krigsmaterielexportpolitiken

ISP har nyligen gjort en revidering av KMI:s handbok vilken främst är avsedd för dem som inom försvarsindustrin och vid statliga myndigheter har befattning med ärenden som rör tillverkning och utförsel av krigsmateriel. Handboken redovisar gällande lagstiftning, regelverk och handläggnings-ordning för tillståndsärenden. ISP har vidare för avsikt att fortsätta hålla seminarier och informationsmöten om ISP:s verksamhet och arbetsområden.

I en informationsskrift (Sveriges vapenexportpolitik, UD informerar 1993:4) behandlas vapenexportens roll i den svenska säkerhetspolitiken, den svenska försvarsindustrin, riktlinjerna för utförsel av krigsmateriel samt det internationella samarbetet för att reglera vapenexporten. Skriften har också getts ut på engelska, franska och tyska i syfte att främja kunskapen i andra länder om den svenska politiken på detta område. Revidering av denna skrift pågår.

Texten till förra årets skrivelse jämte översättning till engelska finns tillgänglig på Internet under adressen "http://www.regeringen.se/info_rosenbad/departement/utrikes/vapenexport".

Samma adress kommer att kunna användas för att få tillgång till denna skrivelse.

11 FN-registret och annan rapportering om vapenöverföringar

Förenta nationernas generalförsamling antog i december 1991 en resolution som anmodar medlemsländerna att till ett register över konventionella vapen redovisa såväl sin import som sin export av tyngre konventionella vapen. Handeln med följande sju vapenkategorier rapporteras: stridsvagnar, pansrade stridsfordon, grovt artilleri, stridsflygplan, attackhelikoptrar, stridsfartyg och robotar/robotlavetter.

I samråd med försvarets myndigheter och ISP sammanställer Utrikesdepartementet aktuella uppgifter som i enlighet med den ovannämnda resolutionen överlämnas till FN.

För FN-registrets femte år, 1996, hade den 1 april 1998 93 av FN:s 185 medlemsländer (jämte observatörslandet Schweiz) lämnat uppgifter om sin export och import av de sju kategorierna tyngre vapen. Genom att alla större exportörer utom Nordkorea rapporterar och alla större importörer utom några länder i Mellanöstern, beräknas drygt 90 procent av världshandeln med angivna vapen omfattas av registret.

Sverige deltar endast i obetydlig omfattning i världshandeln med aktuella tyngre vapensystem.

För år 1997 rapporterade Sverige import från Tyskland av 26 Leopard 2 (stridsvagn 122) och 57 splitterskyddade trupptransportfordon (MT-LB m.fl.) samt 2 bepansrade stridslednings- och radarfordon Piranha från Schweiz. På exportsidan rapporterade Sverige utförsel av 4 stridsfordon CV 9030 till Norge, 3 bandvagnar Bv 206 S till Tyskland och 1 minfartyg ("Älvsborg") till Chile.

Sverige verkar på olika sätt för ökad rapportering till FN-registret och för större öppenhet om transfereringar av krigsmateriel. Dessa ansträngningar ingår som ett led i Sveriges strävan att öka den allmänna öppenheten på detta område och därmed förtroendet länderna emellan.

I Organisationens för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) säkerhetsforum har de deltagande 55 länderna enats om att iaktta vissa principer vid transfereringar av krigsmateriel, bl.a. att årligen lämna uppgifter till registret.

Samråd om rapporteringen till FN-registret sker sedan 1995 med övriga medlemmar av EU. I en skrivelse till FN:s generalsekreterare har EU uppmanat övriga FN-medlemmar att lämna uppgifter även om innehav och egen produktion av den krigsmateriel som omfattas av registret i syfte att göra detta mera användbart. Sverige lämnade denna typ av uppgifter till registret första gången 1997. En översyn av registret skedde under 1997, dock utan att några konkreta framsteg kunde noteras beträffande utvidgning av registret. En ny översyn kan väntas inom ett par år.

Som ett led i Sveriges strävan efter ökad öppenhet på detta område har sedan 1990 regeringens redogörelse till riksdagen över krigsmaterielexporten överlämnats till FN i engelsk översättning. Sedan hösten 1996 finns uppgifter lämnade till FN-registret tillgängliga på Internet under adressen "<http://www.un.org/depts/dpa/cda/register/register.htm>".

12 Wassenaar-arrangemanget och andra exportkontrollarrangemang

Wassenaar-arrangemanget (WA) har till huvuduppgift att hindra spridning av både krigsmateriel och varor med dubbla användningsområden, som kan ha militärt destabiliserande verkan och hota internationell och regional fred och säkerhet. F.n. har WA 33 medlemmar.

I likhet med andra internationella exportkontrollarrangemang, där Sverige deltar, fattar inte WA några formellt bindande beslut. Det utgör ett politiskt åtagande, där de deltagande länderna behåller inflytandet över exportkontrollen. Arrangemanget är inte riktat mot någon enskild stat eller grupp av stater. Det skall tillämpas globalt och icke-diskriminerande och är inte avsett att hindra legitim handel. Avsikten är att genom informationsutbyte (exportstatistik och anmälan att exporttillstånd ej lämnats) och diskussion om känsliga regioner utveckla en samsyn i fråga om utvecklingstendenser och risker i handeln med dessa produkter. Bland de områden som diskuterats kan nämnas Afghanistan (initierat av USA) och Centralafrika (initierat av Sverige).

Till stöd för arrangemanget har upprättats produktlistor över såväl varor med dubbla användningsområden som krigsmateriel. Dessa skall ses över fortlöpande. Listan över strategiska produkter samordnas därefter med EU:s motsvarande lista över exportkontrollerade produkter.

Sverige deltar även i övriga existerande exportkontrollarrangemang som reglerar utförsel av varor med dubbla användningsområden. Dessa är Nuclear Suppliers' Group (NSG), den s.k. Australiengruppen (AG) och Missilteknologikontrollarrangemanget (MTCR). Syftet med arrangemangen är att förhindra, eller åtminstone försvåra, spridning av massförstörelsevapen och dess bärare, dvs. kärnvapen (NSG), biologiska och kemiska vapen (AG) samt missiler (MTCR).

Varje arrangemang har cirka trettio medlemsländer. Ordförandeskapet roterar, i flertalet fall varje år. Sverige innehar f.n. ordförandeskapet i Wassenaar-arrangemanget.

Sverige deltar aktivt i samtliga arrangemang. Exportkontroll är i dag den kanske effektivaste operativa metoden som står till buds för att förhindra spridning av massförstörelsevapen. Sveriges deltagande i arrangemangen är viktigt för landets trovärdighet i det internationella icke-spridningsarbetet.

Sverige har under året tagit ett initiativ med syfte att effektivisera/förbättra exportkontrollen genom samarbete mellan arrangemangen. Arbetet pågår bl.a. i syfte att förbättra informationsutbytet genom användande av datoriserade kommunikationssystem.

En interdepartemental referensgrupp har under året lagt fram en del-rapport angående svensk politik på kryptoområdet. Denna kommer att följas av ett förslag till svensk kryptopolitik. Arbetet med att ta fram ett sådant förslag

sker parallellt med liknande arbete inom OECD, EU och Wassenaar-arrangemanget och i direkt samverkan med andra länder. Syftet är att skapa en säker infrastruktur för internationell trafik. Wassenaar-arrangemanget för exportkontroll skall revideras före årets slut. Strävan från svensk sida är att det nya regelverket skall skapa förutsättningar för att viss kryptering skall undantas från kontroll, medan kontrollen av avancerad krypto bibehålles.

13 Samarbetet inom EU på exportkontrollområdet

Samarbetet inom EU på exportkontrollområdet bedrivs på krigsmaterielområdet inom ramen för en ad hoc arbetsgrupp om omstrukturering av försvarsindustrin (Polarm) och en arbetsgrupp inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) som kallas COARM. EU-kommissionen har sedan lång tid verkat för att åtgärder skall vidtas inom EU med syfte att underlätta en omstrukturering av den europeiska försvarsindustrin. I slutet av 1997 lade kommissionen fram ett meddelande därom (KOM(97)583) under rubriken En unionens strategi för försvarsindustrin. I meddelandet finns även ett avsnitt som rör exportkontrollfrågor. I strategin sammanfattas en rad åtgärder med syfte att underlätta omstrukturering. Flertalet åtgärder tar direkt syfte på försvarsindustrin medan andra generellt avses underlätta omstrukturering av europeisk industri. Förslagen tar bl.a. sikte på att förenkla överföringar av krigsmateriel mellan EU-länderna genom förenklade förfaranden och avskaffande av tullar. Förslag finns också om upphandlingsregler och om mer harmoniserade exportkontrollregler.

En viktig faktor i sammanhanget är de regler som tillämpas av medlemmarna vid export till tredje land av gemensamt utvecklade produkter. I kommissionens meddelande föreslås att export av sådana produkter skall få ske enligt de regler som gäller i det land där produkten tillverkas eller saluförs. Enligt de svenska riktlinjerna är huvudprincipen att svenska regler skall gälla vid gemensamt utvecklade produkter om den gemensamma produkten har övervägande svensk identitet. Mot bakgrund av att det synes bli allt svårare att fastställa identitet i samverkansprojekt övervägs en översyn av de svenska reglerna i detta avseende.

Diskussion om kommissionens kommunikation har nyligen inletts. Det kan härvidlag konstateras att även om medlemsstaterna i princip välkomnar åtgärder med syfte att underlätta en omstrukturering av den europeiska försvarsindustrin, finns också en viss tveksamhet till kommissionens initiativ. Det uppfattas av vissa som att kommissionen kan vilja inskränka den rätt som medlemsstaterna har att undanta produktion och handel med krigsmateriel från EU:s gemensamma regler (art. 223 i EG-fördraget).

I början av december gjorde förbundskansler Kohl och premiärministrarna Blair och Jospin ett utspel i vilket de uppmanade flygindustriföretagen att presentera en omstruktureringsplan före den 31 mars 1998. Samtidigt förband sig regeringarna att överenskomma om åtgärder i syfte att underlätta industrins omstrukturering. Sverige inbjöds tillsammans med Italien och Spanien att delta i denna process. Den svenska regeringen har besvarat denna inbjudan positivt.

Från brittisk-fransk sida har förslag lagts om en deklaration och uppförandekod för export av krigsmateriel. Förslaget utgår från de åtta kriterier för export av krigsmateriel som överenskoms vid toppmötena i Luxemburg år 1991 och Lissabon år 1992 (se underbilaga 2) och innebär att medlemmarna skall konkretisera dessa kriterier genom förklarande text. Utgångspunkten är att man skall sätta en hög gemensam standard för medlemmarnas exportkontrollpolitik. Från svensk sida välkomnas denna strävan samtidigt som stor vikt också läggs vid att medlemmarna kommer överens om ökad öppenhet, framför allt när det gäller rapportering till sina respektive parlament om krigsmaterielexporten.

Under 1997 beslutade EU:s ministerråd om att införa vapenembargo mot Sierra Leone. Sedan tidigare är även Afghanistan, Bosnien och Hercegovina, Förbundsrepubliken Jugoslavien (FRJ) jämte Kroatien, Burma, Irak, Kina, Demokratiska Republiken Kongo, Libyen, Nigeria, och Sudan föremål för EU embargon. Embargon beslutade av FN finns mot Angola, Irak, Förbundsrepubliken Jugoslavien (FRJ), Liberia, Libyen, Rwanda, Sierra Leone och Somalia.

OSSE har beslutat om vapenembargon mot Armenien och Azerbajdzjan. Även exportkontrollen av varor med dubbla användningsområden är föremål för informationsutbyte inom ramen för GUSP. EU har en gemensam förordning (EG) nr 3381/94 om kontroll av strategiska produkter som tillämpas sedan den 1 juli 1995. Förordningen syftar till fri rörlighet för sådana produkter (med vissa begränsade undantag) inom EU samt exportkontroll gentemot tredje land. Utvecklingen inom exportkontrollarrangemangen beaktas genom kontinuerliga ändringar och uppdateringar av varulistorna till förordningen. Tillämpningen av förordningen om exportkontroll för varor med dubbla användningsområden är föremål för regelbundna diskussioner i en särskild samordningsgrupp för detta ändamål.

14 Försvarsindustrin och internationellt samarbete på krigsmaterielområdet

Mot bakgrund bl.a. av en begränsad inhemsk marknad och den internationellt sett vikande försvarsmaterielmarknaden konstaterades i prop. 1996/97:4 (jfr. s. 154) om totalförsvar i förnyelse, som antagits av riksdagen

(bet. 1996/97:FöU1), att ett väsentligt utökat internationellt samarbete framstår som en förutsättning för den svenska försvarsindustrins överlevnad och för att möjliggöra försvarsmaktens anpassningsförmåga. Det är inte ekonomiskt eller tekniskt möjligt, och inte heller önskvärt, att försöka skapa ett nationellt oberoende inom försvarsmaterielområdet. Regeringens bedömning är att Sverige bör söka skapa ett ömsesidigt internationellt beroende, för att därigenom ta tillvara de fördelar och minimera de risker som är förknippade med det internationella beroendet.

Med USA har Sverige ett väl utvecklat samarbete och därmed betydande försvarsindustriella intressen att slå vakt om. Likaså finns en stor och växande potential i det europeiska samarbetet. Sveriges roll däri har fått ökad aktualitet genom den diskussion som förs inom EU-kretsen om ett utvidgat samarbete på försvarsmaterielområdet.

I Sverige har för första gången på lång tid ett utländskt företag fått tillstånd att förvärva ett svenskt försvarsmaterielföretag. Det var det brittiska företaget Alvis plc som under år 1997 fick tillstånd att förvärva Hägglunds Vehicle AB. Genom detta förvärv breddade Alvis sitt sortiment av bandgående fordon.

I USA har rationaliseringstakten inom krigsmaterielindustrin varit hög samtidigt som sammanslagningen mellan olika företag inom branschen fortskridit i ett högt tempo. Motsvarande utveckling i Europa måste vid en jämförelse, åtminstone än så länge, betecknas som tämligen beskedlig.

Ett intensifierat internationellt samarbete kräver bl.a. att svensk industri och svenska myndigheter kan bidra med kvalificerade tekniska kunskaper eller produkter. Av särskild betydelse är också att myndighetsstöd lämnas i sådan art och omfattning att samarbetet underlättas.

För att de svenska företagens exportpotential skall kunna utnyttjas konstaterades det i den ovan nämnda försvarspropositionen vara av vikt att regeringen och svenska myndigheter på ett aktivt och strukturerat sätt stöttar försvarsindustrins exportansträngningar av större materielprojekt, under förutsättning att exportansträngningarna står i överensstämmelse med riktlinjerna för krigsmaterielexport.

Under 1996 inrättades en interdepartemental samrådsgrupp på statssekreterarnivå för att behandla övergripande försvarsindustrifrågor och exporten av försvarsmateriel.

15 Utvecklingen av internationell handel med krigsmateriel

Enligt uppgifter från Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) svarade Sverige för 1,09 procent av världsexporten av s.k. tyngre konventionella vapen (flygplan, krigsfartyg, artilleri, pansarfordon, missiler samt målsöknings- och radarsystem) år 1997 jämfört med 1,40 procent år 1996. Sverige kom

därmed på trettonde plats bland världens exportländer under år 1997 jämfört med en nionde plats år 1996.

Störste exportör under år 1997 var USA med 43,09 procent, närmast följd av Ryssland med 13,78, Frankrike med 13,29, Storbritannien med 10,46, Spanien med 2,54, Tyskland med 2,26 och Nederländerna med 2,00 procent.

För femårsperioden 1993-1997 uppgick motsvarande svenska andel till i genomsnitt 0,78 procent, vilket motsvarade en fjortonde plats bland världens vapenexportörer. Under samma period hade USA den största utförseln med en genomsnittlig andel på 46,93 procent närmast följd av Ryssland med 13,47, Storbritannien med 8,32, Frankrike med 6,86, Tyskland med 6,34, Kina med 3,12 och Nederländerna med 1,92 procent.

Ledande importör av tyngre konventionella vapen var under år 1997 Taiwan med 16,10 procent, närmast följd av Saudiarabien med 9,42, Kina med 7,22, Malaysia med 5,35, Turkiet med 5,07, Indien med 4,31 och Sydkorea med 4,28 procent. Sverige svarade för 0,49 procent av importen år 1997 mot 0,20 procent år 1996. Sverige intog därmed en 33:e plats i importstatistiken år 1997 jämfört med en 51:a plats år 1996.

För femårsperioden 1993-1997 svarade Saudiarabien för den största importen motsvarande i genomsnitt 8,69 procent av denna närmast följd av Taiwan med 7,28, Turkiet med 6,19, Egypten med 5,91, Sydkorea med 4,72, Kina med 4,46 och Japan med 4,02 procent. Sverige intog en 40:e plats för motsvarande period med en genomsnittlig import uppgående till 0,43 procent.

Enligt samma källa ökade världshandeln med dessa vapen med 12 procent i fasta priser mellan år 1996 och år 1997. Motsvarande uppgång i fasta priser sedan år 1994 uppgick till 24 procent. Handeln med tyngre vapen under år 1997 motsvarade vidare 62 procent av handeln år 1987, vilket år registrerade den största handeln med dessa typer av vapen sedan år 1950.

Svensk krigsmaterielexport år 1997

1 Bakgrund

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) följer kontinuerligt marknadsföringen och exporten av krigsmateriel från Sverige. De företag som har tillstånd att bedriva verksamhet på krigsmaterielområdet – för närvarande omkring 200 företag, varav ca 40 är aktiva som exportörer – är skyldiga att lämna redovisningar i olika hänseenden till ISP. I propositionen 1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport uttalade regeringen sin avsikt att varje år lämna riksdagen en redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten. Föreliggande redogörelse avser den svenska krigsmaterielexporten år 1997.

2 Beviljade utförelsetillstånd

Antalet inkomna utförelselärenden har under de senaste åren legat kring 2 000. Den övervägande delen av dessa tillstånd har gällt utförelse av andra anledningar än försäljning, såsom utförelse före eller efter reparation, för demonstration eller för prov. Under år 1997 ökade värdet av beviljade utförelsetillstånd med 77 % i förhållande till föregående år. Utförelsetillstånden avser å ena sidan smärre transaktioner av exempelvis reservdelar eller ammunition, å andra sidan mycket omfattande transaktioner av stora vapensystem som levereras över flera år. Ett fåtal stora affärer kan alltså påverka ett års resultat påtagligt. 1997 års höga nivå beror på ett begränsat antal större affärer med västliga industrinationer. En konsekvens av krigsmaterielbegreppets breddning år 1993 är att statistiken omfattar även export av krigsmaterielklassad materiel för civil eller delvis civil användning. Det redovisade värdet av 1997 års utförelsetillstånd för övrig krigsmateriel består till 40 % av sådan export.

Till skillnad från tidigare års skrivelser redovisas nedan endast värdet i löpande priser. Skälet är att tidigare fastprisberäkningar gjorts med SCB:s exportprisindex för verkstadsvaror, ett index som knappast kan anses vara representativt för krigsmaterielexporten.

Beslut om utförelsetillstånd fattades t.o.m. den 31 januari 1996 enbart av regeringen. I ärenden som inte avsåg utförelse i större omfattning eller i övrigt inte var av större vikt beslutade emellertid det statsråd som hade till uppgift att föredra ärenden om tillstånd till utförelse av krigsmateriel. Regerings-besluten omfattade 98 % av det totala värdet av givna tillstånd år 1995. Sedan den 1 februari 1996 fattas beslut i utförelselärenden i första hand av ISP utom i de ärenden som bedöms vara av principiell betydelse eller annars av särskild vikt, vilka skall överlämnas till regeringen för avgörande.

Av tabell 1 nedan framgår det sammanlagda värdet av beviljade utförelsetillstånd beräknat i löpande priser.

Tillstånd har vidare meddelats för utförelse av jakt- och sportskyttemateriel till 19 länder, nämligen Amerikas Förenta Stater, Australien, Belgien, Canada, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Lettland, Makedonien, Namibia, Norge, Nya Zeeland, Polen, Schweiz, Storbritannien, Tanzania, Tyskland och Österrike.

Skr. 1997/98:147
Bilaga

Tabell 1. Beviljade utförelsetillstånd för försäljning under åren 1990-1997 i löpande priser

År	Värde i löpande priser mkr	Förändring i % jämfört med föregående år					
1990	2 869	- 60,4					
1991	2 487	- 13,3					
1992	2 992	+ 20,3					
	<u>Totalt</u>	<u>KS</u>	<u>ÖK</u>		<u>Totalt</u>	<u>KS</u>	
<u>ÖK</u>							
1993	6 106	1 942	4 164				
1994	4 268	1 991	2 277	- 30,1	+ 2,5	- 55,3	
1995	6 543	2 011	4 532	+ 53,3	+ 1,0	+ 99,0	
1996	2 859	662	2 197	- 56,3	- 67,1	- 51,5	
1997	5 061	2 481	2 580	+ 77,0	+ 274,8	+ 17,4	

3 Faktiska leveranser

ISP:s utförelsestatistik grundar sig på uppgifter om värdet av levererad materiel som redovisas av exportföretagen.

Tabell 2 visar värdet av svensk krigsmaterielexport under den senaste tioårsperioden i löpande priser. Av tabellen framgår även krigsmaterielens andel av Sveriges totala varuexport.

Under år 1997 utfördes krigsmateriel för strid till ett värde av 939 miljoner kronor och övrig krigsmateriel för 2 162 miljoner kronor, dvs. tillsammans 3 101 miljoner kronor. Jämfört med år 1996 ökade exporten av krigsmateriel under år 1997 med 0,5 %. För krigsmateriel för strid uppgick motsvarande tal till -17,3 % och för övrig krigsmateriel till +10,8 %.

Tabell 2. Värdet av svensk krigsmaterielexport under åren 1988-1997 i löpande priser

År	Sveriges totala varuexport (lop.priser) mkr	Krigsmaterielexport			andel av varuexp %	förändring i			
		löpande priser mkr					Totalt	KS	ÖK
1988	304 782	6 155			2,02	+39,0			
1989	332 580	6 005			1,81	- 2,4			
1990	339 850	3 327			0,98	- 44,6			
1991	332 779	2 705			0,81	- 18,7			
1992	326 031	2 753			0,84	+ 1,8			
		<u>Totalt</u>	<u>KS</u>	<u>ÖK</u>					
1993	388 290	2 863	1 216	1 647	0,74				
1994	471 602	3 181	1 347	1 834	0,68	+ 4,0	+10,8	+11,4	
1995	567 836	3 313	1 148	2 165	0,58	+11,1	- 14,8	+18,0	
1996	569 167 ¹	3 087	1 136	1 951	0,54	- 6,8	- 1,0	- 9,9	
1997	631 413 ²	3 101	939	2 162	0,49	+ 0,5	- 17,3	+10,8	

¹ Uppgiften om Sveriges totala varuexport år 1996 har i årets sammanställning korrigerats jämfört med motsvarande uppgift i regeringens skrivelse 1996/97:138 om krigsmaterielexporten år 1996. Korrigeringen innebär ingen ändring av uppgiften om krigsmaterielexportens beräknade andel härav.

² Preliminär uppgift för varuexporten år 1997.

Krigsmaterielexporten motsvarade år 1996 0,54 % av Sveriges totala varuexport. Motsvarande andelar för krigsmateriel för strid uppgick till 0,20 % och för övrig krigsmateriel 0,34 %. Denna andel sjönk under år 1997 till 0,49 %, varav 0,15 % utgjorde krigsmateriel för strid och 0,34 % övrig krigsmateriel.

Den här redovisade utförelsestatistiken, baserad på företagens leveransdeklARATIONER till ISP, är den enda som direkt anknyter till krigsmateriellagstiftningen.

I den allmänna utrikeshandelsstatistiken, som grundas på tullmyndigheternas uppgifter till Statistiska centralbyrån (SCB), särskiljs inte krigs-materiel från civila produkter annat än på några snävt avgränsade områden.

Förändringar från ett år till ett annat ger i sig inte underlag för en mer långsiktig bedömning av utvecklingstendenser. Utvecklingen på exportmarknaderna under 1990-talet har präglats av det kalla krigets slut, som medfört att många försvarsmakter skurit ned sina försvarsmaterielanslag. Den effekt som exportmarknadernas tillbakagång haft på svensk krigsmaterielexport har delvis maskerats genom den breddning av krigsmaterielbegreppet som ägde rum år 1993, och som innebar att många nya materielslag för första gången medtogs i utförselstatistiken. Mellan år 1992 och 1993 halverades exporten av "traditionell" krigsmateriel, vilket i totalen doldes genom tillkomsten av nya materiel i ÖK-kategorin. Åren därefter har inneburit en fortsatt avmattning för den traditionella materielen, dock i lugnare tempo.

En jämförelse av tabellerna 1 och 2 ovan visar, att det sammanlagda värdet av beviljade utförseltillstånd under ett år kan skilja sig avsevärt från värdet av faktiska leveranser under samma år. Detta beror på att givna utförseltillstånd ofta avser utförsel som sträcker sig över flera kalenderår, liksom på att tillstånd i några fall inte utnyttjas helt. Den kraftiga ökningen av beviljade utförseltillstånd under år 1997 återspeglas inte alls i den faktiska utförseln detta år. Det är omöjligt att förutsäga hur ökningen kommer att avspeglas i faktisk utförsel kommande år, bl.a. eftersom den låga nivån på beviljade utförseltillstånd år 1996 kommer att ha en dämpande effekt.

Tabell 3. Värdet av svensk krigsmaterielexport i miljoner kronor 1996-1997 fördelat på krigsmaterielförteckningens huvudområden

Skr. 1997/98:147
Bilaga

	1996	1997	
<i>Krigsmateriel för strid</i>			
KS1	Finkalibriga eldrörsvapen	0	0
KS2	Kanoner, pansarvärnsvapen	111	155
KS3	Ammunition	147	138
KS4	Robotar, raketer, torpeder, bomber	501	184
KS5	Eldledningsutrustning	146	307
KS6	ABC-stridsmedel	1	0
KS7	Krut och sprängämnen	109	106
KS8	Krigsfartyg	28	33
KS9	Stridsflygplan	0	0
KS10	Stridsfordon	94	16
KS11	Riktade energivapen	0	0
SUMMA KS		1 136	939
<i>Övrig krigsmateriel</i>			
ÖK21	Finkalibriga, eldrörsvapen, delar m.m	1	6
ÖK22	Kanoner, pansarvärnsvapen, delar m.m.	47	44
ÖK23	Övningsammunition m.m.	299	277
ÖK24	Övningsraketer, röjningsutrustning m.m.	95	144
ÖK25	Spanings- och mätutrustningar m.m	311	280
ÖK26	Skyddsmateriel m.m.	12	12
ÖK27	Krut- och sprängämneskomponenter	0	0
ÖK28	Fartyg för bevakning m.m.	213	112
ÖK29	Flygplan utformade för militärt bruk m.m.	144	369
ÖK30	Fordon utformade för militärt bruk m.m.	218	204
ÖK31	Riktade energivapen	0	0
ÖK32	Fortifikationer	0	0
ÖK33	Elektronisk utrustning för militärt bruk	186	130
ÖK34	Fotografisk och elektrooptisk utrustning	0	0
ÖK35	Övningsmateriel	323	506
ÖK36	Tillverkningsutrustning	101	72
ÖK37	Programvara	1	6
SUMMA ÖK		1 951	2 162
SUMMA ÖK		1 951	2 162

4 Geografisk fördelning

I tabell 3 redovisas den totala omfattningen av krigsmaterielexporten och dess uppdelning enligt krigsmaterielförteckningen på olika huvudområden.

Den svenska regeringen redovisade i följande sin avsikt att överväga rapportering av mottagarländerna för huvudområdena i krigsmaterielförteckningen i likhet med vad som sker i Norge. ISP har ombetts att närmare undersöka denna fråga och har i sitt svar till regeringen meddelat att det inte ännu är tekniskt möjligt att tillmötesgå detta önskemål. ISP har vidare som sin mening redovisat att en publicering av mottagarländerna skulle kunna strida mot reglerna om kommersiell sekretess och utrikessekretess i vissa fall.

Den regionala fördelningen av exporten i tabell 4 uppvisar det normala mönstret, som är att den överväldigande delen av svensk krigsmaterielexport går till Norden, övriga Västeuropa, Nordamerika, Australien och Japan. Under år 1997 gick drygt 75 % av den totala utförelsen till dessa destinationer. Nordens och övriga Västeuropas andelar av den svenska krigsmateriel-exporten uppvisade sammantagna en något ökande tendens år 1997. Medan denna andel uppgick till 36 % år 1995, hade den ökat till 44 % år 1996 och 48 % år 1997. Samtidigt hade Asiens andel minskat från 36 % år 1995 till 20 % år 1996 men ökat till 28 % år 1997. Nordamerikas andel gick ned från 22 % år 1995 till 20 % år 1996 och fortsatte minska till 17 % år 1997. Några mera långtgående slutsatser om utvecklingstendenserna på området kan dock knappast dras av dessa förändringar. En större enskild affär kan förorsaka stora förskjutningar av andelarna av den relativt begränsade totala utförelsen. Totalt mottog 49 länder leveranser av svensk krigsmateriel under år 1997 mot 48 år 1996 och 45 år 1995.

Tabell 4. Krigsmaterielexportens fördelning på regioner i procent av värdet under åren 1995-1997

	1995			1996			1997		
	Tot	KS	ÖK	Tot	KS	ÖK	Tot	KS	ÖK
Norden	15	14	15	19	21	18	17	31	11
Övriga									
Västeuropa	21	16	24	25	23	25	31	18	36
Central- och									
Östeuropa	0	1	1	0	1	0	0	1	0
Nordamerika	22	7	30	20	11	24	17	16	17
Latinamerika	1	2	0	9	15	5	4	8	3
Australien och									
Nya Zeeland	4	5	4	7	4	8	2	1	2
Asien	36	55	26	20	24	18	28	24	30
Afrika	0	1	0	0	0	0	0	1	0

I det följande redovisas krigsmaterielexporten fördelad på mottagarländer. I tabell 5 har medtagits alla länder till vilka utförseln av krigsmateriel har överstigit 1 miljon kronor under något av åren 1995-1997. Under år 1997 omfattade svenska tillverkares krigsmaterielexport leveranser till 49 länder. Till 16 av dessa understeg exportvärdet 1 miljon kronor.

Exporten till EU uppgick till 1 299,2 miljoner kronor år 1997 jämfört med 964,5 miljoner kronor år 1996, motsvarande en ökning med 34,7 %. Räknat som andel av den sammanlagda exporten ökade denna för EU:s del från 31,2 % år 1996 till 41,9 % år 1997.

Största enskilda mottagarland av svensk krigsmateriel var under år 1997 Tyskland med 504,8 miljoner kronor följt av Amerikas Förenta Stater med 474,1 miljoner kronor, Danmark med 319,9 miljoner kronor, Japan med 283,4 miljoner kronor, Storbritannien med 194,6 miljoner kronor, Singapore med 165,7 miljoner kronor och Norge med 161,0 miljoner kronor.

Krigsmaterielexport understigande 50 000 kronor betecknas i tabell 5 med 0,0 miljoner kronor.

Tabell 5. Exporten av krigsmateriel i miljoner kronor år 1995-1997 fördelad på länder

Skr. 1997/98:147
Bilaga

	1995			1996			1997		
	KS	ÖK	Summa	KS	ÖK	Summa	KS	ÖK	Summa
Amerikas Förenta stater	56,2	461,9	518,1	108,1	454,1	562,3	125,5	348,6	474,1
Australien	58,8	80,6	139,4	47,6	164,1	211,6	2,9	50,5	53,4
Bahrain	-	-	-	-	2,1	2,1	-	0,0	0,0
Bangladesh	-	1,7	1,7	3,5	0,0	3,5	16,5	2,7	19,2
Belgien	0,0	5,8	5,8	0,7	12,4	13,1	1,0	9,6	10,6
Brasilien	21,9	8,8	30,6	81,7	101,8	183,5	17,4	46,8	64,2
Canada	22,0	189,9	211,9	18,9	21,3	40,3	23,1	20,9	44,1
Chile	-	0,0	0,0	-	0,0	0,0	16,0	-	16,0
Danmark	54,9	51,8	106,7	100,8	85,5	186,3	221,1	98,8	319,9
Finland	1,8	120,1	122,0	1,3	54,7	56,0	14,5	41,3	55,8
Frankrike	0,3	21,3	21,6	0,6	12,3	12,9	2,1	34,4	36,6
Förenade Arabemiraten	-	0,1	0,1	-	1,1	1,1	-	16,3	16,3
Förenta Nationerna	-	5,2	5,2	-	7,6	7,6	-	-	-
Indien	-	117,3	117,3	-	147,7	147,7	3,9	76,0	79,9
Indonesien	-	-	-	59,9	4,6	64,5	8,0	3,2	11,2
Irland	2,5	0,1	2,6	0,3	2,5	2,8	2,4	10,0	12,4
Italien	0,8	2,5	3,3	0,9	7,5	8,4	2,4	3,7	6,1
Japan	-	27,8	27,8	0,2	14,0	14,2	0,4	283,0	283,4
Kina	-	2,4	2,4	-	-	-	-	-	-
Republiken Korea	-	7,9	7,9	-	12,9	12,9	-	6,6	6,6
Litauen	-	-	-	5,8	0,8	6,6	12,1	1,3	13,4
Malaysia	16,4	70,2	86,6	29,7	31,2	60,9	-	78,2	78,2
Nederländerna	28,4	8,6	37,0	24,5	7,6	32,1	0,0	2,6	2,6
Norge	98,4	157,2	255,6	134,9	219,0	353,9	56,7	104,3	161,0
Nya Zeeland	0,3	1,7	2,0	2,8	1,1	3,9	3,8	0,3	4,2
Oman	-	-	-	-	0,3	0,3	104,0	1,4	105,4
Pakistan	35,9	-	35,9	177,0	12,8	189,7	21,8	37,9	59,7
Polen	7,0	1,2	8,1	1,9	-	1,9	0,1	0,4	0,5
Portugal	-	0,1	0,1	1,2	0,1	1,3	0,1	0,3	0,4
Schweiz	4,1	14,9	19,0	4,9	29,9	34,8	5,3	24,1	29,4

Skr. 1997/98:147
Bilaga

	1995			1996			1997		
	KS	ÖK	Summa	KS	ÖK	Summa	KS	ÖK	Summa
Singapore	582,0	92,7	674,8	2,8	85,5	88,3	46,3	119,4	165,7
Spanien	0,4	2,5	2,9	1,7	6,8	8,5	0,1	2,1	2,2
Storbritannien	0,7	291,4	292,1	2,9	65,6	68,5	1,2	193,4	194,6
Thailand	1,9	238,0	239,9	2,4	34,7	37,0	24,2	21,3	45,4
Tunisien	9,3	4,4	13,7	-	2,5	2,5	10,1	1,7	11,8
Tyskland	59,6	124,4	184,0	46,8	292,0	338,8	39,1	465,7	504,8
Venezuela	-	0,0	0,0	89,4	-	89,4	42,2	15,1	57,3
Österrike	85,0	49,9	134,8	182,1	53,8	235,8	114,2	35,4	149,6
Övriga länder	-	2,7 ³	2,7	0,8 ⁴	1,3 ⁵	2,1	0,2 ⁶	1,4 ⁷	1,6
SUMMA	1 148	2 165	3 313	1 136	1 951	3 087	939	2 162	3 101

³ Andorra, Argentina, Estland, Grekland, Hongkong, Israel, Mauritius, Namibia, Tjeckien, Ungern och Zimbabwe.

⁴ Andorra, Botswana, Island och Tjeckien.

⁵ Andorra, Argentina, Filippinerna, Island, Luxemburg, Mauritius, Namibia, Sydafrika, Tjeckien, Ungern och Zimbabwe.

⁶ Estland, Island och Sydafrika.

⁷ Andorra, Argentina, Brunei, Estland, Island, Kuwait, Mauritius, Nya Kaledonien, Peru, Ryssland, Sydafrika, Tjeckien och Ungern.

5 Upplåtelse av tillverkningsrätt, samarbete m.m.

Skr. 1997/98:147
Bilaga

Under år 1997 har fem tillstånd lämnats för upplåtelse av tillverkningsrätt utom riket. Tillstånden har avsett länderna Brasilien, Grekland, Japan, Malaysia och Polen.

Under året har vidare ett tillstånd lämnats avseende förlängning av tidigare upplåtelse av tillverkningsrätt. Detta tillstånd har avsett Spanien.

Elva samarbetsavtal har granskats och godkänts avseende gemensam utveckling eller produktion med följande länder, nämligen Amerikas Förenta Stater (två tillstånd), Frankrike, Malaysia (tre tillstånd), Tyskland (tre tillstånd), Singapore och Storbritannien.

Prövningen av ärenden rörande upplåtelse av tillverkningsrätt och samarbete med utländsk part sker, oavsett materieltyp, med de strängare kriterier som gäller för export av krigsmateriel för strid, eftersom sådant samarbete i regel medför en långsiktigare bindning än regelrätt export. Sådana avtals omfattning, deras utsträckning i tiden, reexportklausuler, m.m. granskas därvid i detalj.

Regeringen har med stöd av lagen (1992:1300) om krigsmateriel föreskrivit en skyldighet för den som har upplåtit tillverkningsrätt avseende krigsmateriel till någon i utlandet eller som ingått avtal om samarbete med någon i utlandet att årligen redovisa huruvida avtalen fortfarande är i kraft, om tillverkning eller annat samarbete enligt sådant avtal alltjämt förekommer samt hur samarbetet bedrivs.

För år 1997 gäller att 14 företag redovisat sammanlagt 165 gällande licens- och samarbetsavtal i 20 länder. Av dessa hade 13 företag 84 licensavtal i 18 länder och 8 företag 81 samarbetsavtal i 17 länder.

6 Militärt inriktad utbildning

Militärt inriktad utbildning av utländsk medborgare får enligt krigsmateriel-lagen inte, med vissa undantag, bedrivas inom eller utom landet utan tillstånd av Inspektionen för strategiska produkter. Förbudet gäller utbildning som ej är knuten till försäljning av krigsmateriel för vilken utförelsetillstånd erhållits.

Under år 1997 har inget sådant tillstånd lämnats.

7 Redovisning av ägande i utländska rättssubjekt

Enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel skall företag som har tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel årligen redovisa uppgifter om ägande i utländska rättssubjekt som bedriver utveckling, tillverkning, marknadsföring eller försäljning av krigsmateriel.

För år 1997 gäller att sju företag redovisat ägande i 26 utländska rättssubjekt i 15 länder.

8 De exporterande företagen

Omkring 200 företag har tillstånd att tillverka krigsmateriel, varav ca 40 exporterade sådan materiel under år 1997.

De största exportföretagen av krigsmateriel under år 1997 var i nämnd ordning Bofors AB, Saab Training Systems AB, Saab AB och Celsius Tech Systems AB. Bofors AB hade en utförsel som översteg 500 miljoner kronor men var mindre än 1 miljard kronor. De tre andra svarade vardera för en utförsel överstigande 200 miljoner kronor men mindre än 500 miljoner kronor. Härutöver exporterade fem företag för mer än 100 miljoner kronor, nämligen Bofors Explosives AB, Celsius Tech Electronics AB, Ericsson Microwave Systems AB, Hägglunds Vehicle AB och Kockums Submarine AB.

Fyra företag, nämligen Bofors Underwater Systems AB, Norma Precision AB, Saab Dynamics AB samt Volvo Aero AB, exporterade vardera för mellan 50 och 100 miljoner kronor.

Åtta företag exporterade för mellan 10 och 50 miljoner kronor. Dessa var Bofors Carl Gustaf AB, Bofors LIAB AB, Chematur Engineering, Dockstavarvet AB, Ericsson Saab Avionics, FMV, Fjellman Press och Mipro AB.

Övriga företag med en export överstigande 1 miljon kronor var Bofors SA Marine AB, Degerfors Formings, FFV Aerotech, Polyamp AB, Sundström Safety AB, Svenska Tico AB, VM-Trailer AB samt Åkers Krutbruk Protection AB.

Tillsammans svarade dessa 29 företag för nästan 100 % av den svenska krigsmaterielexporten under år 1997.

9 Utvecklingen av de krigsmaterielproducerande företagens sysselsättning m.m.

14 av de största krigsmaterielproducerande företagen i Sverige tillhör intresseorganisationen Försvarsindustriföreningen (FIF), vilken grundades år 1986. Medlemsföretagen svarar för den allt övervägande delen av utförseln av försvarsmateriel. FIF definierar utförsel av försvarsmateriel som medlemsföretagens fakturerade leveranser till utlandet av "krigsmateriel jämte civila produkter till militära kunder", dvs. en definition som är vidare än definitionen av krigsmateriel.

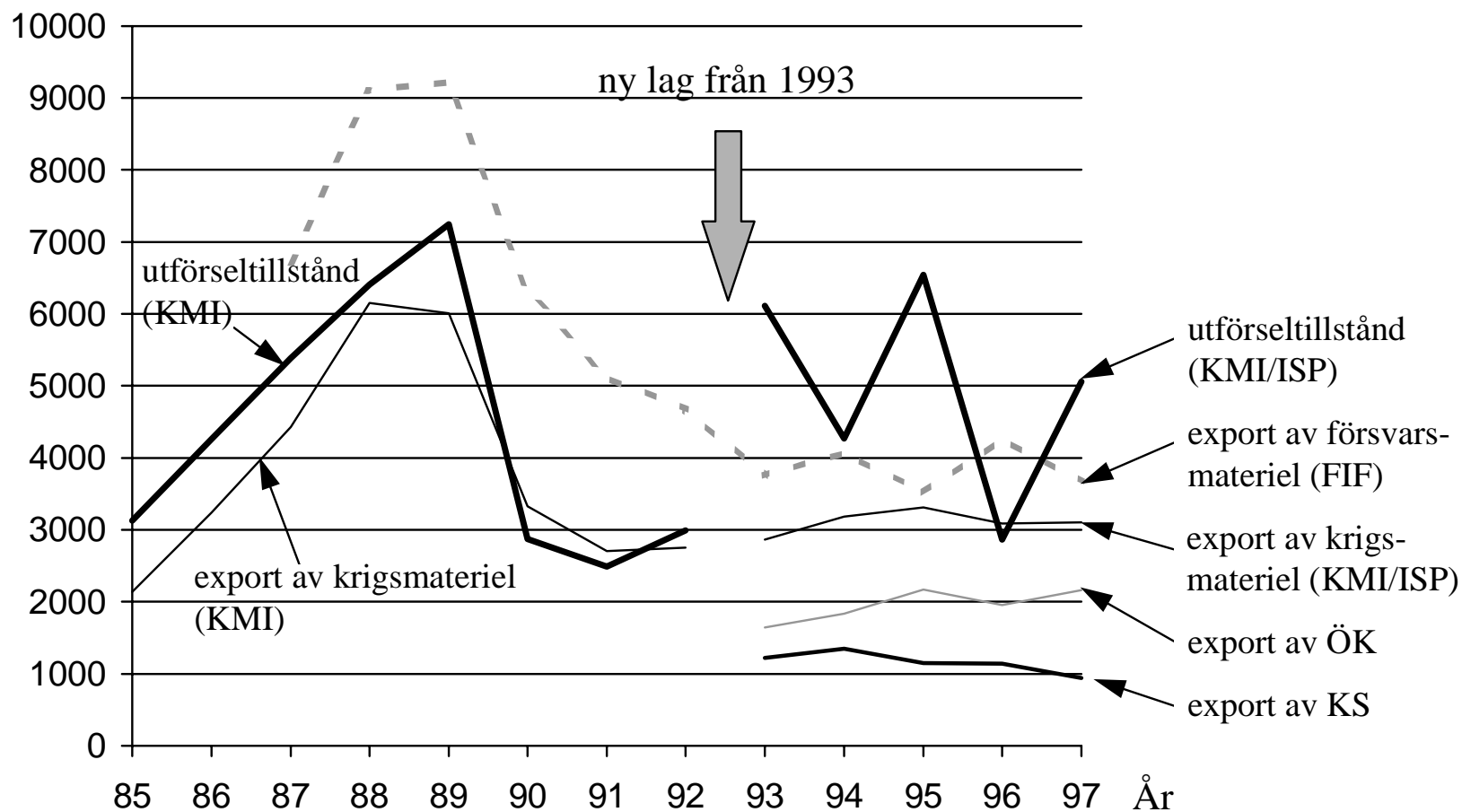
Medlemsföretagen sysselsatte 26 400 personer inom sina försvarsmaterielavdelningar år 1987. Detta antal har därefter sjunkit till 22 780 år 1990 och till 15 400 år 1996 samt slutligen till 14 250 år 1997.

Företagens export av försvarsmateriel uppgick till 6 700 miljoner kronor år 1987, till 6 294 miljoner kronor år 1990, till 4 289 miljoner kronor år 1996 och till 3 667 miljoner kronor år 1997. I förhållande till år 1996 minskade exporten av försvarsmateriel med 14,5 % år 1997.

Företagens försäljning till det svenska försvaret ökade från år 1996 till år 1997 från 10 477 miljoner kronor till 13 136 miljoner kronor eller med 25,4%.

Export av och utförelstillstånd för krigsmateriel, 1985-1997

miljoner SEK (i löpande priser)

EU:s kriterier för export av krigsmateriel

Skr. 1997/98:147
Bilaga
Underbilaga 2

Åtta gemensamma kriterier för vapenexport för EU:s medlemsstater, beslutade på det Europeiska rådets möten i Luxemburg den 28-29 juni 1991 och i Lissabon den 26-27 juni 1992.

- Respekten för de internationella åtaganden som gemenskapens medlemsstater påtar sig, i synnerhet de sanktioner som beslutas av Förenta nationernas säkerhetsråd och de som beslutas av gemenskapen, icke-spridningsöverenskommelser samt andra internationella åtaganden.
- Respekten för mänskliga rättigheter i det slutliga mottagarlandet.
- Den interna situationen i det slutliga mottagarlandet, som en funktion av förekommande spänningar eller inre väpnade oroligheter.
- Bevarandet av regional fred, säkerhet och stabilitet.
- Medlemsstaternas nationella säkerhet, och säkerheten för de territorier vars utrikesrelationer är en medlemsstats ansvar, såväl som den nationella säkerheten för vänskapligt sinnade och allierade stater.
- Köparlandets agerande gentemot det internationella samfundet, särskilt med avseende på dess inställning till terrorism, förekommande allianser, och visad respekt för internationell rätt.
- Risken för att utrustning kommer på avvägar inom köparlandet eller re-exporteras under icke-önskvärda förhållanden.
- Lämpligheten av vapenexporten med hänsyn till det mottagande landets tekniska och ekonomiska kapacitet, givet önskvärheten av att stater tillgodoser sina legitima försvars- och säkerhetsbehov med minsta möjliga avtappning av mänskliga och ekonomiska resurser till rustningsändamål.

Utrikesdepartementet

Skr. 1997/98:147

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 7 maj 1998

Närvarande: statsrådet Peterson, ordförande, och statsråden Freivalds, Tham, Åsbrink, Schori, Andersson, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Lindh, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist

Föredragande: statsrådet Pagrotsky

Regeringen beslutar skrivelse 1997/98:147 Redogörelse för den svenska krigsmaterieexporten år 1997.